MACIEJ SZPUNAR
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2018. december 6.[1]

C-494/17. sz. ügy

Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca – MIUR
kontra
Fabio Rossato,
Conservatorio di Musica F. A. Bonporti

(a Corte d'appello di Trento [trentói fellebbviteli bíróság, Olaszország] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal – Szociálpolitika – Határozott ideig tartó munkaviszony – Közszférához tartozó munkáltatóval kötött szerződések – Határozott időre szóló munkaszerződések visszaélésszerű alkalmazásának szankcionálását célzó intézkedések – A kártérítéshez való jog hiánya – A tényleges érvényesülés elve"

I. Bevezetés

1. A Mascolo és társai ítélet[2] alapjául szolgáló ügyhöz hasonlóan a Bíróság elé ismét egy, az olasz állami iskolai ágazatban, különösen a konzervatóriumokban határozott időre alkalmazott munkavállalók védelmével kapcsolatos jogvitát terjesztettek. A jelen ügy azonban nem az olasz jogalkotó által a 107/2015. sz. törvénybe[3] a Bíróság ezen ítéletének való megfelelés érdekében beillesztett szöveg tartalmára vonatkozik, hanem e törvény Corte costituzionale (alkotmánybíróság, Olaszország) és Corte suprema di cassazione (semmítőszék, Olaszország) általi értelmezésére. Ebből az értelmezésből ugyanis az következik, hogy a 107/2015. sz. törvény hatályát kiterjesztették azokra a tanárokra, akiknek határozott idejű munkaviszonyát az e törvény hatálybalépését megelőzően érvényesülő „korábbi pályázati kiválasztási intézkedések alkalmazásával" határozatlan idejű munkaviszonnyá alakították.

1 Eredeti nyelv: francia.

2 2014. november 26-i ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401).

3 Legge n. 107 – Riforma del sistema nazionale di istruzione e formazione e delega per il riordino delle disposizioni legislative vigenti (a nemzeti oktatási rendszer reformjáról és a hatályos törvényi rendelkezések felülvizsgálatára vonatkozó felhatalmazásról szóló, 2015. július 13-i 107. sz. törvény; a GURI 2015. július 15-i 162. száma; a továbbiakban: 107/2015. sz. törvény).

2. Márpedig ez az értelmezés a gyakorlatban *tabula rasát* eredményezett, vagyis kizárta azon kár megtérítését, amelyet az egymást követő határozott időre szóló szerződések visszaélésszerű, a határozott ideig tartó munkaviszonyról kötött keretmegállapodást [4] sértő módon történő alkalmazása eredményezett a 107/2015. sz. törvény hatálybalépését megelőző időszak során, anélkül hogy kiterjesztették volna e munkavállalókra az e törvény által az egymást követő, határozott ideig tartó munkaszerződések vagy munkaviszonyok alkalmazásából származó visszaélések megakadályozása vagy szankcionálása céljából előírt jogi intézkedéseket.

3. Ez a jelen ügyben előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés által felvetett probléma.

II. Jogi háttér

A. Az uniós jog

4. A keretmegállapodásnak „A visszaélés megakadályozására irányuló intézkedések” című 5. szakasza szerint:

„1. Az egymást követő, határozott időre létrejött munkaszerződések vagy munkaviszonyok alkalmazásából származó visszaélés megakadályozása érdekében a tagállamok a szociális partnerekkel a nemzeti jognak, kollektív szerződéseknek vagy gyakorlatnak megfelelően folytatott konzultációt követően és/vagy a szociális partnerek, a visszaélés megakadályozására irányuló megfelelő jogi intézkedések hiányában, meghatározott ágazatok és/vagy munkavállalói kategóriák igényeinek figyelembevételével, a következő intézkedések közül vezetnek be egyet vagy többet:

a) az ilyen szerződések vagy munkaviszonyok megújítását alátámasztó objektív okok;

b) olyan rendelkezéseinek bíróság általi értelmezése, mint amilyenek az alapügyben szerepelnek, amely értelmezés;

c) az ilyen szerződések vagy jogviszonyok [helyesen: munkaviszonyok] megújításának száma.

2. A szociális partnerekkel folytatott konzultációt követően a tagállamok és/vagy a szociális partnerek, ha szükséges, meghatározzák, hogy a határozott időre létrejött munkaszerződéseket vagy munkaviszonyokat milyen feltételek mellett tekintik:

a) »egymást követőnek«;

b) a szerződéseket vagy jogviszonyokat határozatlan időre szólónak [helyesen: b) határozatlan időre szólónak]”.

B. Az olasz jog

5. A 107/2015. sz. törvény 1. cikkének (95) bekezdése alapján:

„A 2015/2016-os tanévre a [Ministero dell’Istruzione, dell’Università e della Ricerca (oktatási, egyetemi és kutatási minisztérium; a továbbiakban: minisztérium)] engedélyt kapott arra, hogy a határozatlan időre foglalkoztatott tanárok felvétele céljából különleges tervet hajtson végre az oktatási intézmények minden szintjét illetően, annak érdekében, hogy betöltsenek minden olyan, a »jogszabály szerinti«

4 Az ESZSZ, az UNICE és a CEEP által a határozott ideig tartó munkaviszonyról kötött keretmegállapodásról szóló, 1999. június 28-i 1999/70/EK tanácsi irányelv (HL 1999. L 175., 43. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 3. kötet, 368. o.) mellékletében szereplő, a határozott ideig tartó munkaviszonyról szóló, 1999. március 18-án kötött keretmegállapodás.

állományi létszám tekintetében kiírt általános és kisegítő álláshelyet, amely az ugyanezen tanév vonatkozásában a Decreto legislativo n. 297-ben (1994. április 16-i 297/1994. sz. törvényerejű rendelet)[5] hivatkozott egységes szöveg 399. cikke alapján végzett, a 2012 előtti képesítéseken és vizsgákon alapuló versenyvizsgák alkalmassági listáit megszüntető kinevezések eredményeként még betöltetlen és szabad. A 2015/2016-os tanévre [a minisztérium] arra is engedélyt kap, hogy betöltse az egyéb, a jelen törvény 1. mellékletében szereplő táblázatban megjelölt álláshelyeket, elosztva általános iskolai és középiskolai szintek, az ugyanezen táblázatban megjelölt különböző álláshelytípusok, valamint a különböző régiók között, minden szint vonatkozásában az állami iskolák létszámának arányában, figyelemmel a hegyvidéki területekre és a kis szigetekre, a belső területekre, az alacsony népsűrűségű területekre, illetve a magas bevándorlással érintett területekre, valamint azokra a területekre is, ahol magas az iskolai lemorzsolódás aránya. Az 1. mellékletben felsorolt álláshelyek betöltésére a (7) és (85) bekezdésben meghatározott célokból kerül sor. Az 1. mellékletben hivatkozott álláshelyek különböző versenyvizsga-kategóriák közötti elosztását az Ufficio scolastico regionale [regionális oktatási iroda, Olaszország] felelős tisztviselőjének rendelkezése biztosítja, az oktatási intézmények által ismertetett igények alapján, a (96) bekezdésben hivatkozott alkalmassági listák korlátai között. A 2016/2017-es tanévtől kezdve az 1. mellékletben felsorolt álláshelyek beépülnek az önálló jogalany személyi állományába, ezáltal szolgálva annak megerősítését. A 2015/2016-os tanévtől kezdve a személyi állomány megerősítését szolgáló álláshelyeket nem tölthetik be az időszakos és alkalmi helyettesítési szerződéssel foglalkoztatott munkavállalókkal. Kizárólag a 2015/2016-os tanév során ezen álláshelyek nem rendelhetők az 1997. december 27-i 449. sz. törvény[6] 40. cikkének (9) bekezdésében hivatkozott helyettesítésekhez, valamint nem állnak rendelkezésre mobilitás, felhasználás és ideiglenes kirendelés céljára.”

6. A 107/2015. sz. törvény 1. cikkének (131) bekezdése alapján:

„2016. szeptember 1-jétől kezdve az állami oktatási és nevelési intézményekben a betöltetlen és szabad álláshelyek betöltésére az oktató, nevelő, adminisztratív, műszaki és kisegítő személyzettel kötött, határozott időre szóló munkaszerződések összesített időtartama nem haladhatja meg a 36 hónapot, még akkor sem, ha a munkaszerződések megszakításokkal követik egymást.”

7. A 107/2015. sz. törvény 1. cikkének (132) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„A [minisztérium] előirányzata előírja egy alap létrehozását a betöltetlen és szabad álláshelyekre vonatkozó, (megszakításokkal vagy anélkül) 36 hónapot meghaladó összesített időtartamú, határozott időre szóló szerződések egymást követő alkalmazásából származó károk megtérítéséről rendelkező bírósági határozatok teljesítéséből eredő kifizetések céljára, továbbá hogy mind a 2015., mind pedig a 2016. év vonatkozásában 10 millió eurót kell az alap rendelkezésére bocsátani […]”

5 Decreto legislativo n. 297 – Testo unico delle disposizioni legislative in materia di istruzione, relative alle scuole di ogni ordine et grado (az oktatásügyben, továbbá a valamennyi iskolatípus és minden iskolai szint vonatkozásában alkalmazandó törvényi rendelkezések egységes szövegéről szóló, 1994. április 16-i 297. sz. törvényerejű rendelet; a GURI 1994. május 19-i 115. számának rendes melléklete; a továbbiakban: 297/1994. sz. törvényerejű rendelet).

6 Az 1997. december 27-i Legge n. 449 – Misure per la stabilizzazione della finanza pubblica (az államháztartás stabilizálására irányuló intézkedésekről szóló 449. sz. törvény; a GURI 1997. december 30-i 302. számának 255. sz. rendes melléklete).

III. Az alapeljárás tényállása, az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés és a Bíróság előtti eljárás

8. Fabio Rossatót 2003. november 18. óta alkalmazta harmonikatanárként egymást követő, határozott időre szóló munkaszerződésekkel a Conservatorio Statale di Musica di Trento F. A. Bonporti (F. A. Bonporti állami konzervatórium, Trento). E szerződéseknek megfelelően F. Rossato – a minisztériummal kötött 17 szerződés alapján – 11 éven és 2 hónapon át megszakítás nélkül munkát végzett munkáltatója javára.[7]

9. 2011. december 20-án F. Rossato, mivel jogellenesnek ítélte a különböző szerződések határozott időre vonatkozó rendelkezéseit, a Tribunale di Roveretóhoz (roveretói bíróság, Olaszország) fordult, kérve a jogviszony határozatlan idejű munkaviszonnyá történő átváltoztatását, illetve másodlagosan a határozott időre szóló szerződések keretmegállapodást sértő, visszaélésszerű alkalmazása által okozott kár megtérítését, továbbá a keretmegállapodás megsértésével való visszaélés miatti kártérítés megfizetését, valamint a szolgálati idő figyelembevételét díjazásának megállapításánál, a keretmegállapodás 4. szakasza alapján.

10. A Tribunale di Rovereto (roveretói bíróság, Olaszország) kizárólag az eltöltött szolgálati időnek a fizetési fokozat megállapítása szempontjából való elismerésére irányuló kérelemnek adott helyt. Elutasította a határozott idejű szerződések visszaélésszerű alkalmazására vonatkozó állításokat a Corte suprema di cassazione (semmítőszék) által a 10127/12. sz. ítéletében[8] rögzített elvek alapján.

11. 2013. március 5-én a minisztérium ezen ítélettel szemben fellebbezést nyújtott be a Corte d'appello di Trentóhoz (trentói fellebbviteli bíróság, Olaszország), amennyiben az elismerte a határozott időre szóló szerződések alatt szerzett szolgálati időszakot. F. Rossato 2013. május 31-én csatlakozó fellebbezést nyújtott be a határozott időre szóló szerződések ismételt, visszaélésszerű alkalmazásának fennállását kizáró, és következésképpen a munkaviszony határozatlan idejűvé változtatására és a kártérítésre irányuló felperesi kérelmeket elutasító ítélet rendelkezéseivel szemben.

12. A kérdést előterjesztő bíróság kiemeli, hogy az eljárást a Bíróság 2014. november 26-i Mascolo és társai ítéletét[9] követően több alkalommal felfüggesztette, a Corte costituzionale (alkotmánybíróság) és a Corte suprema di cassazione (semmítőszék) ítéletére várva. A kérdést előterjesztő bíróság kiemeli, hogy ezen ítéletet követően fogadták el a 107/2015. sz. törvényt, amelynek célja az, hogy „[a Mascolo és társai ítéletet] követően […] az európai uniós szabályozáshoz igazítsa a nemzeti szabályozást az állami iskolák tanári és nem tanári személyi állománya vonatkozásában az egymást követő, határozott időre szóló munkaszerződések alkalmazásával megvalósuló visszaélések elkerülése érdekében".

13. 2015. szeptember 2-án, az eljárás folyamán F. Rossato határozott tartamú munkaszerződése határozatlan idejű munkaviszonnyá alakult, először a határozatlan idejű szerződés megkötése,[10] majd kinevezése révén. Erre az átalakulásra az állandó alkalmassági listán való előrelépése eredményeként került sor, a Ministero delle Finanze (pénzügyminisztérium) és a Ministero dell'Istruzione,

7 E szerződéseket a Legge n. 508 – Riforma delle Accademie di belle arti, dell'Accademia nazionale di danza, dell'Accademia nazionale di arte drammatica, degli Istituti superiori per le industrie artistiche, dei Conservatori di musica e degli Istituti musicali pareggiati (a szépművészeti akadémiák, a nemzeti táncakadémia, a drámai művészet nemzeti akadémiája, az ipari tevékenységek főiskolája, a konzervatóriumok és a kapcsolódó zenei intézmények reformjáról szóló, 1999. december 21-i 508. sz. törvény; a GURI 2000. január 4-i 2. száma; a továbbiakban: 508/1999. sz. törvény) 2. cikkének (6) bekezdése alapján kötötték.

8 A 297/1994. sz. törvényerejű rendelet 399. cikke és a Legge n. 124, recante disposizioni urgenti in materia di personale scolastico (az iskolai személyzetre vonatkozó sürgős rendelkezésekről szóló, 1999. május 3-i 124. sz. törvény; a GURI 1999. május 10-i 107. száma; a továbbiakban: 124/1999. sz. törvény) 4. cikke szerinti iskolai helyettesítésre vonatkozó szabályozás sajátossága vonatkozásában hozott ítélet. Ezen ítéletet és e cikkeket illetően lásd: 2014. november 26-i Mascolo és társai ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 18., 20–22. és 27–32. pont).

9 C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401.

10 2014. január 1-jei hatállyal.

dell'Università e della Ricerca (a közoktatási, felsőoktatási és kutatási minisztérium) 36913/15. és 8893/15. sz. közleménye alapján, amelyek a Decreto-legge n. 104[11] 19. cikke, decreto-legge n. 97/2004[12] 2a. cikke, az 1999/508. sz. rendelet 2. cikke és a 297/1994. sz. törvényerejű rendelet 270. cikke alapján engedélyezték a határozatlan időre szóló munkaerő-felvételt.

14. A kérdést előterjesztő bíróság szerint a Corte suprema di cassazione (semmítőszék)[13] a Corte costituzionale (alkotmánybíróság)[14] által rögzített elvek alapján a tanárok kapcsán úgy döntött, hogy a munkaviszony határozatlan tartamú jogviszonnyá alakítása „arányos, hatékony és megfelelően érvényesülő" kártérítési intézkedés, amely alkalmas a határozott idejű szerződések visszaélésszerű alkalmazásának szankcionálására, valamint „az uniós jog megsértéséből származó következmények megszüntetésére", így az érintett munkavállaló e visszaéléssel kapcsolatban semmilyen kárra sem hivatkozhat.

15. A kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi, hogy a munkaviszony határozatlan időre szóló szerződéssé való „átalakítása", amelyre a felsőbíróságok határozatai hivatkoznak, csak a jövőre vonatkozik, és azt meg kell különböztetni a határozott idejű munkaviszony határozatlan idejűvé „változtatásától", amely a kártérítés mellett a magánszektorban előírt szankció, és amelynek joghatásai visszahatóak.[15] A kérdést előterjesztő bíróság úgy véli, hogy F. Rossato a Corte costituzionale (alkotmánybíróság) ítélete nyomán módosított és a Corte suprema di cassazione (semmítőszék) által értelmezett nemzeti jog alapján nem kérheti sem a határozatlan időre szóló szerződéssé alakítást, ami a közszolgálatban nem alkalmazható, sem a kártérítés megfizetését, mivel munkaviszonyának határozatlan időre szóló szerződéssé való átalakítására az állandó alkalmassági listán elfoglalt helye alapján került sor, a 107/2015. sz. törvény hatálybalépése előtt alkalmazandó, „korábbi pályázati kiválasztási intézkedések" alapján.

16. E körülmények alapján a kérdést előterjesztő bíróságnak – figyelemmel a keretmegállapodásra és a Bíróság által a Mascolo és társai ítéletben[16] lefektetett elvekre – kétségei támadtak a Corte Costituzionale (alkotmánybíróság) és a Corte di Cassazione (semmítőszék) általi értelmezés ilyen következményének jogszerűségét illetően.

11 Decreto-legge n. 104 – Misure urgenti in materia di istruzione, università e ricerca (az oktatással, az egyetemmel és a kutatással kapcsolatos sürgős intézkedésekről szóló, 2013. szeptember 12-i 104. sz. törvényerejű rendelet; a GURI 2013. szeptember 12-i 214. száma;), amelyet a 128/2013. sz. törvény emelt törvényerőre.

12 Decreto-legge n. 97 – Disposizioni urgenti per assicurare l'ordinato avvio dell'anno scolastico 2004-2005, nonché in materia di esami di Stato e di Università (a 2004/2005-ös tanévkezdés, valamint az állam- és egyetemi vizsgák megfelelő lebonyolításának biztosításáról szóló, 2004. április 7-i 97. sz. módosított törvényerejű rendelet törvényi szintre emeléséről szóló, 2004. április 7-i 97. sz. módosított törvényerejű rendelet törvényi szintre emeléséről szóló, 2004. június 4-i 143. sz. törvény; a GURI 2004. június 5-i 130. száma).

13 2016. december 30-i 27566/16., 27565/16., 27562/16., 27561/16. és 27560/16. sz. ítéletek.

14 2016. május 17-i 187/2016. sz. ítélet.

15 Lásd: decreto legislativo n. 368 – Attuazione della direttiva 1999/70/CE relativa all'accordo quadro sul lavoro a tempo determinato concluso dall'UNICE, dal CEEP e dal CES (az ESZSZ, az UNICE és a CEEP által a határozott ideig tartó munkaviszonyról kötött keretmegállapodásról szóló 1999/70/EK irányelvnek az olasz jogrendbe történő átültetéséről szóló, 2001. szeptember 6-i 368. sz. törvényerejű rendelet; a GURI 2001. október 9-i 235. száma) 5. cikkének (4a) bekezdése. Emlékeztetek arra, hogy e rendelkezést érintette a 2018. március 7-i Santoro ítélet (C-494/16, EU:C:2018:166, 7. pont) alapjául szolgáló ügy. Az ügy irataiból kitűnik, hogy e rendelkezést hatályon kívül helyezte és felváltotta egy lényegileg azonos tartalmú rendelkezés, a decreto legislativo n. 81 – Disciplina organica dei contratti di lavoro e revisione della normativa in tema di mansioni, a norma dell'articolo 1, comma 7, della legge 10 dicembre 2014, n. 183 (a 2014. december 10-i 183. sz. törvény 1. cikke (7) bekezdésének megfelelően a munkaszerződések rendszerszerű rendezéséről és a szakmai kötelezettségeire vonatkozó jogszabályok felülvizsgálatáról szóló, 2015. június 15-i 81. sz. törvényerejű rendelet; a GURI 2015. június 24-i 144. számának rendes melléklete). Az utóbbi rendelkezés szerint a harminchat hónapos maximális időtartam leteltét követően, függetlenül attól, hogy egységes szerződésről vagy ugyanolyan szintű és ugyanolyan jogállású feladatok ellátása érdekében kötött egymást követő szerződésekről van szó, „a szerződés ezen idő leteltének időpontjától kezdődően határozatlan időre szóló szerződéssé alakul".

16 2014. november 26-i ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401).

17. Ilyen körülmények között a Corte d'appello di Trento (trentói fellebbviteli bíróság, Olaszország) a Bíróság Hivatalához 2017. augusztus 14-én érkezett, 2017. július 13-i határozatával úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és a következő kérdést terjeszti a Bíróság elé előzetes döntéshozatalra:

„Úgy kell-e értelmezni [a keretmegállapodás] 5. szakaszának 1. pontját, hogy azzal ellentétes [a 107/2015. sz. törvény] 1. cikke (95), (131) és (132) bekezdésének alkalmazása, amelyek a jövőre nézve, visszaható hatály és kártérítés nélkül olyan intézkedésként írják elő a határozott időre alkalmazott tanárok állandó személyi állományba helyezését, amely arányos, kellően hatékony és visszatartó erejű ahhoz, hogy biztosítsa a keretmegállapodás rendelkezéseinek teljes érvényesülését a keretmegállapodás határozott időre szóló szerződések visszaélésszerű, ismételt alkalmazásával megvalósuló megsértése esetén abban az időszakban, amikor a hivatkozott rendelkezések szerinti intézkedések még nem váltanak ki joghatást?"

18. Írásbeli észrevételeket az alapeljárás felperese, az olasz kormány, valamint az Európai Bizottság nyújtottak be. Ugyanezek a felek a 2018. szeptember 27-én tartott tárgyaláson is képviseltették magukat.

IV. Elemzés

A. Az elfogadhatóságról

19. Írásbeli észrevételeiben az olasz kormány az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés elfogadhatatlanságára hivatkozik. Először is előadja, hogy a feltett kérdés hipotetikus jellegű. A kérdést előterjesztő bíróság ugyanis azon előfeltevésből indult ki, amely szerint a 107/2015. sz. törvény 1. cikkének (95), (131) és (132) bekezdése nem alkalmazható a jogvitára, amelyet a 297/1994. sz. rendelet 270. és 485. cikke szabályoz. Az olasz kormány e tekintetben előadja, hogy a munkaviszonyt nem a 107/2015. sz. törvény 1. cikkének (95) bekezdése alapján, hanem a 297/1994. sz. rendelet 270. cikkében előírt, a munkaviszonyok határozatlan időre szóló szerződéssé alakítására irányuló eljárás alapján alakították át határozatlan időre szóló szerződéssé. Ennélfogva a kérdést előterjesztő bíróság azt kéri a Bíróságtól, hogy adjon tanácsadó véleményt a keretmegállapodás 5. szakasza 1. pontjának a 107/2015. sz. törvény visszamenőleges alkalmazásával való összeegyeztethetőségét illetően. Az olasz kormány másodszor előadja, hogy e bíróság nem jelöli meg az alapeljárás felei által kötött határozott időre szóló szerződések kezdő és befejező időpontjait, ami meggátolja az ilyen típusú szerződések alkalmazásával összefüggő visszaélés fennállásának vizsgálatát.

20. Úgy vélem, hogy ezen érvelést figyelmen kívül kell hagyni.

21. Először, ellentétben az olasz kormány állításával, az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy a Corte costituzionale (alkotmánybíróság) és a Corte suprema di cassazione (semmítőszék) által értelmezett 107/2015. sz. törvény minden olyan tanárra is vonatkozik, akinek esetében a munkaviszony határozatlan időre szóló szerződéssé alakítására „korábbi pályázati kiválasztási intézkedések alkalmazásával" került sor. Ennélfogva a jelen ügyben felvetett probléma nem hipotetikus jellegű.

22. Másodszor, az az érv, amely szerint a felek által kötött határozatlan időre szóló szerződések „visszaélésszerű" minősítése nem vizsgálható, figyelemmel többek között e szerződések befejező időpontjainak hiányára, egyáltalán nem releváns. A kérdést előterjesztő bíróság maga is úgy véli ugyanis – ami hatáskörébe is tartozik–, hogy F. Rossato 2003. november 18-tól 2015. szeptember 2-áig, munkaviszonya határozatlan időre szóló szerződéssé alakításáig „megszakítás nélkül" tanított.

23. Ilyen körülmények között megállapítom, hogy a jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem elfogadható.

B. Az ügy érdeméről

1. Előzetes megjegyzések

24. A jelen ügy, ahogy a Mascolo és társai ítélet[17] alapjául szolgáló ügyek is, amelyekben indítványt ismertettem, összetett jogi háttérrel rendelkezik, és ismét felveti a keretmegállapodás közoktatási szektorban, különösen a konzervatóriumokban oktatók nemzeti helyettesítési rendszerével összefüggő értelmezésének és alkalmazásának kérdését. A jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem mögött meghúzódó problémakör jobb megértése céljából álláspontom szerint érdemes e szakaszban az említett rendszer előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnő lényegi elemeinek felidézésével kezdeni elemzésemet. Ezt követően megvizsgálom az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdést az ítélkezési gyakorlat, és különösen a Mascolo és társai ítélet[18] fényében.

25. A kérdést előterjesztő bíróság először lényegileg azt adja elő, hogy a nemzeti szabályozásnak az elsőfokú kereset benyújtásának időpontjában alkalmazandó rendelkezéseit az 508/1999. sz. törvény 2. cikkének (6) bekezdése, valamint a 124/1999. sz. törvény[19] 4. cikkének (1) bekezdése képezte, mivel F. Rossato azt követően kötötte meg a vitatott határozott időre szóló szerződéseket munkáltatójával, hogy a minisztérium az állandó alkalmassági listák alapján vele töltötte be a trentói konzervatóriumi állást.[20] A kérdést előterjesztő bíróság által szolgáltatott információk szerint ugyanis a konzervatóriumok és művészeti intézmények esetében az 508/1999. sz. törvény határozott időre szóló szerződések megkötését írja elő a ténylegesen betöltetlen és szabad állások és oktatói álláshelyek betöltése érdekében, a kinevezett tanárok felvételét célzó versenyvizsga-eljárások befejezéséig. E bíróság hozzáteszi, hogy e rendelkezések nem írtak elő pontos határidőket vagy jogkövetkezményeket a hivatkozott rendelkezésekben foglalt, pusztán jelzés értékű határidők megsértése és a határozott időre szóló szerződéseknek az oktatási igazgatás állandó és tartós igényei miatti folyamatos ismétlődése esetére.

26. A jelen ügyben, amint arra a kérdést előterjesztő bíróság rámutatott, F. Rossato határozott idejű munkaviszonyát a 297/1994. sz. rendelet 270. cikkében előírt, a munkaviszonyok határozatlan időre szóló szerződéssé alakítására irányuló eljárás alapján alakították át. Kiemeli, hogy ezen aktus azt írta elő, hogy a tanárok felvételére a tanévenként megüresedő álláshelyek fele esetében képesítéseken és vizsgákon alapuló versenyvizsga útján, a másik fele esetében pedig állandó alkalmassági listákról került sor.[21]

17 2014. november 26-i ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401).

18 2014. november 26-i ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401).

19 A kérdést előterjesztő bíróság szerint az 508/1999. sz. törvény 2. cikkének (6) bekezdése hasonló a 124/1999. sz. törvény 4. cikkéhez, amely a 2014. november 26-i Mascolo és társai ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401) alapjául szolgáló ügyekben szerepelt, és amelynek a keretmegállapodás 5. szakaszának 1. pontjával való összeegyeztethetetlenségét megállapította a Bíróság. A 124/1999. sz. törvény 4. cikke (1) bekezdésének tartalmát illetően lásd: 2014. november 26-i Mascolo és társai ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 18. pont).

20 E tekintetben emlékeztetek arra, hogy a Mascolo és társai ítélet alapjául szolgáló ügyekben, amint azt a 19. lábjegyzetben említettem, az előzetes döntéshozatalra a Bíróság elé terjesztett kérdések többek között a 124/1999. sz. törvény 4. cikkének (1) bekezdését érintették, és a Bíróság rámutatott, hogy az előzetes döntéshozatalra utaló határozatokból és a tárgyalás során adott magyarázatokból kitűnik, hogy „az alapügyekben szóban forgó nemzeti szabályozás értelmében – ahogy azt a 124/1999. sz. törvény előírja – az állami fenntartású iskolák személyzetének felvételére vagy kinevezéssel, határozatlan időre, vagy helyettesítés keretében határozott időre kerül sor. A kinevezésre az úgynevezett »kétcsatornás« rendszer szerint kerül sor, azaz a tanévenként megüresedő álláshelyek fele esetében képesítéseken és vizsgákon alapuló versenyvizsga útján, a másik fele esetében pedig állandó alkalmassági listákról, amelyekre azon oktatók kerülnek fel, akik az ilyen versenyvizsgán sikeresen szerepeltek, azonban nem sikerült kinevezett státuszt szerezniük, továbbá a pedagógiai szakiskolában oktatásra feljogosító képzéseken végzett oktatók. A helyettesítésekre ugyanezen listák felhasználásával kerül sor, az ugyanazon oktató általi sorozatos helyettesítések ezen oktatóknak a listán való előrelépését vonják maguk után, ami kinevezéshez vezethet” (2014. november 26-i Mascolo és társai ítélet [C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 89. pont]).

21 A kérdést előterjesztő bíróság szerint a 297/1994. sz. törvényerejű rendelet 270. cikke hasonló ugyanezen törvényerejű rendelet 399. cikkének (1) bekezdéséhez, amely a 2014. november 26-i Mascolo és társai ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 21. és 22. pont) alapjául szolgáló ügyekben szerepelt. Lásd: az erre az ügyre vonatkozó indítványom (EU:C:2014:2103, 49. pont). Az alkalmassági listákat illetően lásd a 20. lábjegyzetet.

27. Másodszor, az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy a Mascolo és társai ítéletet [22] követően e rendszert módosította a 107/2015. sz. törvény. E törvény intézkedett a létszámterv szabad álláshelyeinek betöltéséről, és arról, hogy az említett álláshelyek vonatkozásában a jövőre nézve megszűnjön a határozott időre szóló szerződések visszaélésszerű alkalmazása. E tekintetben a kérdést előterjesztő bíróság kifejti, hogy az említett jogszabály által előírt intézkedések egyrészt 36 hónapra korlátozzák (megszakításokkal vagy anélkül) a betöltetlen és szabad álláshelyekre vonatkozó, határozott időre szóló szerződések tartamát (az 1. cikk (131) bekezdése), másrészt mind a 2015., mind pedig a 2016. év vonatkozásában egy alapot hoz létre a betöltetlen és szabad álláshelyekre vonatkozó, (megszakításokkal vagy anélkül) 36 hónapot meghaladó összesített időtartamú, határozott időre szóló szerződések egymást követő alkalmazásából származó károk megtérítése céljából (az 1. cikk (132) bekezdése). [23] A kérdést előterjesztő bíróság azt is megjegyzi, hogy ugyanezen törvény 1. cikkének (95) bekezdése megerősítette, hogy háromévente pályázatot kell kiírni, ezenkívül rendkívüli tervet írt elő a 2015/2016-is tanévre vonatkozóan, a jogszabály szerinti létszámterv betöltetlen álláshelyeinek tanárok határozatlan időre történő alkalmazásával, az alkalmassági listára vett tanárok kinevezését követően könnyített pályázat útján történő betöltése érdekében. [24]

28. Harmadszor, az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból és a tárgyaláson szolgáltatott információkból kitűnik, hogy F. Rossato munkaviszonyának határozatlan idejű munkaviszonnyá alakítására nem a 107/2015. sz. törvény által előírt rendkívüli munkaerő-felvétel keretében került sor. Ennek ellenére a jelen ügyben e törvény Corte costituzionale (alkotmánybíróság) és Corte suprema di cassazione (semmítőszék) általi értelmezése megakadályozta F. Rossatót abban, hogy a 107/2015. sz. törvény hatálybalépését megelőzően az egymást követő határozott idejű szerződések alkalmazása által okozott kár megtérítését kérje. [25]

29. Ezen összefüggésbe illeszkedik az alapügy.

2. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés vizsgálata

30. A jelen előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés a kérdést előterjesztő bíróság által megfogalmazott formájában a Mascolo és társai ítéletet [26] követően elfogadott 107/2015. sz. törvény rendelkezéseinek a keretmegállapodás 5. szakaszának 1. pontjával való összeegyeztethetetlenségét érinti. E törvény Corte costituzionale (alkotmánybíróság) és Corte suprema di cassazione (semmítőszék) általi értelmezése megtiltja, hogy olyan tanár esetében, mint az alapeljárás felperese – akit 17 egymást követő, megszakítás nélkül 11 éves és 2 hónapos időtartamra szóló határozott időre szóló szerződés alapján alkalmazott a minisztérium, és akit kineveztek –, visszaható hatállyal „átalakítsák” a munkaviszony egészét egy határozatlan időre szóló szerződéssé, valamint hogy megtérítsék részére a határozott időre szóló szerződések visszaélésszerű alkalmazása által okozott kárt.

31. Mindenekelőtt emlékeztetek arra, hogy a nemzeti bíróságok és a Bíróság között az EUMSZ 267. cikkel bevezetett együttműködési eljárás keretében a Bíróság feladata, hogy a nemzeti bíróságnak az előtte folyamatban lévő ügy eldöntéséhez hasznos választ adjon. Ennek érdekében adott esetben a Bíróságnak át kell fogalmaznia az elé terjesztett kérdéseket. [27]

22 2014. november 26-i ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401).

23 Lásd a jelen indítvány 7. pontját.

24 Megjegyzem, hogy a tárgyaláson kiderült, hogy annak időpontjáig semmilyen versenyvizsga nem került megszervezésre.

25 A kérdést előterjesztő bíróság szerint e felsőbíróságok e megállapítást egyrészt a tagállamokat a határozott idejű szerződések visszaélésszerű alkalmazásának jogellenességét szankcionáló intézkedések meghatározása terén megillető mozgástérre, másrészt a Bizottság határozatára alapították, amely, figyelemmel az Olasz Köztársaság által elfogadott új szabályozásra, lezárta az 1999/70 irányelv megsértése miatt indított jogsértésre vonatkozó eljárást.

26 2014. november 26-i ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401).

27 2017. június 22-i Federatie Nederlandse Vakvereniging és társai ítélet (C-126/16, EU:C:2017:489, 36. pont).

32. A jelen ügyben úgy vélem, hogy kérdésével a Corte d'appello di Trento (trentói fellebbviteli bíróság) lényegében azt kívánja megtudni, hogy a keretmegállapodás 5. szakaszának 1. pontját úgy kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes a nemzeti jog egymást követő, határozott időre szóló szerződések visszaélésszerű alkalmazásának megakadályozását célzó intézkedésekre vonatkozó olyan rendelkezéseinek bíróság általi értelmezése, mint amilyenek az alapügyben szerepelnek, amely értelmezés szerint az egymást követő, határozott időre szóló szerződések visszaélésszerű alkalmazása által az említett rendelkezések hatálybalépése előtti időszak során okozott károk mindennemű megtérítése tilos.

a) A keretmegállapodás hatályáról és az 5. szakasz 1. pontjának értelmezéséről

33. Emlékeztetni kell arra, hogy a keretmegállapodás 1. szakaszából kitűnik, hogy az az egyik célkitűzésének megvalósítására, vagyis az egymást követő, határozott ideig tartó munkaszerződések vagy munkaviszonyok alkalmazásából származó visszaélések megakadályozása kereteinek megállapítására irányul. Ez a keret bizonyos számú minimális védelmi rendelkezést ír elő a munkavállalók helyzetével való visszaélés elkerülése,[28] valamint a munkavállalók abból fakadó kiszolgáltatott helyzetének elkerülése céljából, hogy őket huzamosan határozott időre szóló munkaszerződéssel foglalkoztatják.[29] A munkavállalók e csoportja ugyanis azzal a kockázattal szembesül, hogy szakmai előmenetelük jelentős részében nem részesülhetnek a munkahely stabilitásának előnyeiből, amely, amint az a keretszerződésből is kitűnik,[30] fontos részét képezi a munkavállalók védelmének.[31]

34. E célkitűzés megvalósítása érdekében az említett keretmegállapodás az intézkedések két csoportját tartalmazza.[32] Egyrészt a keretmegállapodás 5. szakaszának 1. pontja azt a kötelezettséget írja elő a tagállamoknak, hogy vezessenek be legalább egyet az a)–c) alpontban előírt intézkedések közül, amennyiben a nemzeti jogban nem léteznek egyenértékű jogi intézkedések.[33] Ezáltal a keretmegállapodás a tagállamok számára az ilyen visszaélések megakadályozásában álló általános célt jelöl ki, azonban meghagyja a tagállamoknak a cél eléréséhez szükséges eszközök megválasztását, amennyiben azok nem veszélyeztetik a keretmegállapodás célját vagy hatékony érvényesülését.[34] Másrészt a keretmegállapodás 5. szakasza, különösen a 2. pont b) alpontja a visszaélések szankcionálását célzó intézkedések elfogadását írja elő a tagállamok és a szociális partnerek számára.[35]

35. A jelen ügyben nem vitatott, ahogy arra a kérdést előterjesztő bíróság is rámutatott, hogy sor került az egymást követő, határozott időre szóló szerződések visszaélésszerű alkalmazására. F. Rossato ugyanis „megszakítás nélkül" tanított a 2003. november 18-tól és 2015. szeptember 2-ig, vagyis munkaviszonya határozatlan időre szóló szerződés megkötése révén 2014. januárra visszaható hatályú átalakításának időpontjáig tartó időszak során. Ebből következően, egy olyan munkavállaló, mint az alapeljárás

28 2006. július 4-i Adeneler és társai ítélet (C-212/04, EU:C:2006:443, 63. pont); 2012. január 26-i Kücük ítélet (C-586/10, EU:C:2012:39, 25. pont); 2014. november 26-i Mascolo és társai ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 72. pont).

29 Lásd: Mascolo és társai egyesített ügyekre vonatkozó indítványom (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2103, 60. pont).

30 Lásd a keretmegállapodás második preambulumbekezdését, valamint a keretmegállapodás 6–8. általános szempontját.

31 Lásd: 2005. november 22-i Mangold ítélet (C-144/04, EU:C:2005:709, 64. pont); 2006. július 4-i Adeneler és társai ítélet (C-212/04, EU:C:2006:443, 63. pont); 2012. január 26-i Kücük ítélet (C-586/10, EU:C:2012:39, 25. pont); 2014. július 3-i Fiamingo és társai ítélet (C-362/13, C-363/13 és C-407/13, EU:C:2014:2044, 54. pont); 2018. október 25-i Sciotto ítélet (C-331/17, EU:C:2018:859, 31. pont).

32 Amint arra már Poiares Maduro főtanácsnok rámutatott Marrosu és Sardino ügyre vonatkozó indítványában (C-53/04, EU:C:2005:569, 29. és 30. pont).

33 A keretmegállapodás 5. szakaszának 1. pontja alapján ugyanis a szociális partnerekkel folytatott konzultációt követően a tagállamok és a szociális partnerek kötelesek az egymást követő, határozott időre létrejött munkaszerződések visszaélésszerű alkalmazásának megakadályozását célzó intézkedések *tényleges és kötelező* elfogadására. 2008. április 15-i Impact ítélet (C-268/06, EU:C:2008:223, 69. pont); 2009. április 23-i Angelidaki és társai ítélet (C-378/07–C-380/07, EU:C:2009:250, 74. pont); 2014. november 26-i Mascolo és társai ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 74. pont).

34 Lásd ebben az értelemben: 2014. november 26-i Mascolo és társai ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 76. pont).

35 Lásd e tekintetben: 2006. szeptember 7-i Marrosu és Sardino ítélet (C-53/04, EU:C:2006:517, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). Lásd még: Poiares Maduro főtanácsnok Marrosu és Sardino ügyre vonatkozó indítványa (C-53/04, EU:C:2005:569, 29. és 30. pont).

felperese, akit objektív indokok nélkül alkalmaztak az éves helyettesítés biztosítása érdekében az állami konzervatóriumokban, egymást követő, határozott időre szóló szerződések keretében, megszakítás nélkül tizenegy éves és két hónapos időtartamra, a keretmegállapodás 2. és 5. szakasza alapján annak hatálya alá tartozik. [36]

36. E szakaszban le kell szögezni, hogy a kérdést előterjesztő bíróság két problematikus szempontot vet fel: egyrészt F. Rossato szolgálati idejének részleges figyelembevételét a 107/2015. sz. törvényt megelőző szabályozáson alapuló kinevezése során, másrészt pedig e törvény Corte costituzionale (alkotmánybíróság) és Corte suprema di cassazione (semmítőszék) általi értelmezésének következményét, vagyis az egymást követő, határozott időre szóló szerződések visszaélésszerű alkalmazása által azon tanároknak okozott károk mindennemű megtérítésének tilalmát, akiknek a határozott idejű munkaviszonyát az e törvényt megelőző szabályozás alapján alakították át határozatlan időre szóló munkaviszonnyá.

b) A szolgálati idő részleges figyelembevételéről

37. A kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi, hogy F. Rossato szolgálati idejét részlegesen vették figyelembe a 107/2015. sz. törvényt megelőző szabályozáson alapuló kinevezése során, vagyis 2014. januártól.

38. Az olasz kormány észrevételeiből kitűnik ugyanis, hogy a 297/1994. sz. törvényerejű rendelet 485. cikke, amely F. Rossatóra kinevezése időpontjában alkalmazandó volt, az oktatási rendszerben foglalkoztatott tanárok javára különleges szabályozást alakított ki, amely lehetővé tette a szakmai előmenetel részleges helyreállításával történő kinevezésüket. E kormány szerint e helyreállításra olyan szorzók és kiigazítások révén került sor, amelyek figyelembe vették a tanár korábbi előmenetelét, és amelyek megkülönböztették helyzetét egy olyan tanárétól, aki ugyanazon időpontban sikeres versenyvizsgát tett, anélkül hogy korábban határozott ideig dolgozott volna az oktatási rendszerben. Az olasz kormány előadja, hogy e kiigazítások, amelyek révén ezen időszakokat csak részben veszik figyelembe, a keretmegállapodás 4. szakaszának 2. pontjában előírt *pro rata temporis* elv jogszabályi alkalmazását jelentik.

39. A kérdést előterjesztő bíróság által végzendő vizsgálatra is figyelemmel úgy vélem, hogy az uniós jog a határozott időre szóló szerződések visszaélésszerű alkalmazása esetén nem írja elő a teljes határozott idejű munkaviszony határozatlan idejű munkaviszonnyá való visszaható hatályú átalakítását („átváltoztatás”). E tekintetben emlékeztetek arra, hogy a Bíróság már kimondta, hogy a tagállamok – arra a mérlegelési mozgástérre tekintettel, amellyel a saját közigazgatási rendszerük kialakítását illetően rendelkeznek – főszabály szerint az 1999/70 irányelv és a keretmegállapodás megsértése nélkül előírhatnak feltételeket a kinevezett köztisztviselői állások betöltéséhez, valamint az ilyen köztisztviselők alkalmazásához, különösen amennyiben őket korábban ugyanezen közigazgatási szervek határozott időre szóló munkaszerződés keretében alkalmazták. [37] A Bíróság azt is elismerte, hogy az általános versenyvizsga alapján kinevezett köztisztviselők és a határozott időre szóló munkaszerződések keretében megszerzett szakmai tapasztalat alapján felvett köztisztviselők közötti bizonyos eltérő bánásmódot főszabály szerint igazolhatnak a szükséges képesítések, valamint a köztisztviselők felelősségi körébe tartozó feladatok jellege közötti különbségek. [38]

36 A keretmegállapodás személyi hatályát illetően a Bíróság már kimondta, hogy a keretmegállapodás egyetlen különös ágazatot sem zár ki a hatálya alól, következésképpen az oktatási ágazatban felvett munkavállalókra is alkalmazandó. 2014. július 3-i Fiamingo és társai ítélet (C-362/13, C-363/13 és C-407/13, EU:C:2014:2044, 38. pont); 2014. november 26-i Mascolo és társai ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 69. pont).

37 2011. szeptember 8-i Rosado Santana ítélet (C-177/10, EU:C:2011:557, 76. pont); 2012. október 18-i Valenza és társai ítélet (C-302/11–C-305/11, EU:C:2012:646, 57. pont); 2018. szeptember 20-i Motter ítélet (C-466/17, EU:C:2018:758, 43. pont).

38 2011. szeptember 8-i Rosado Santana ítélet (C-177/10, EU:C:2011:557, 78. pont); 2012. október 18-i Valenza és társai ítélet (C-302/11–C-305/11, EU:C:2012:646, 60. pont); 2018. szeptember 20-i Motter ítélet (C-466/17, EU:C:2018:758, 46. pont).

40. Ki kell emelni különösen azt, hogy a 297/1994. sz. törvényerejű rendelet 485. cikke [39] szerepelt a nemrégiben hozott Motter ítélet [40] alapjául szolgáló ügyben. Ebben az ügyben a kérdést előterjesztő bíróság arra a kérdésre kereste a választ, hogy összeegyeztethető-e a keretmegállapodás 4. szakaszával az olasz jog, amennyiben az említett rendelkezés csökkenő mértékben rendeli figyelembe venni a határozott időre szóló szerződések alapján megszerzett szolgálati időt, a célból, hogy elkerülje a sikeres közszolgálati versenyvizsgát teljesítő személyekkel szembeni fordított hátrányos megkülönböztetést. A Bíróság kimondta, hogy a keretmegállapodás 4. szakaszát úgy kell értelmezni, hogy azzal főszabály szerint nem ellentétes e rendelkezés, amely a valamely munkavállaló képesítés alapján kinevezett köztisztviselőként való alkalmazásakor a határozott időre szóló munkaszerződések alapján megszerzett szolgálati időt a negyedik évig teljes egészében figyelembe veszi, azt követően pedig részlegesen, legfeljebb annak kétharmadát számítja be a fizetési fokozatba történő besorolás céljából. [41]

41. A fentiekre figyelemmel az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdést úgy kell értelmezni, mint amely kizárólag arra a kérdést előterjesztő bíróság által hivatkozott körülményre irányul, amely szerint teljes mértékben elmarad a határozott időre szóló szerződések visszaélésszerű alkalmazása révén a 107/2015. sz. törvényt megelőző szabályozás alapján kinevezett tanárok részére okozott károk megtérítése, akiket ebből következően megfosztottak a keretmegállapodás és a Bíróság ítélkezési gyakorlata alapján szankciós intézkedésként őket megillető, fennálló kártérítéshez való joguktól.

c) A 107/2015. sz. törvény bíróság általi értelmezésének következményéről

42. A kérdést előterjesztő bíróság, miután egyértelműen megállapította a visszaélés fennállását, azt kívánja megtudni, hogy a 107/2015. sz. törvény bíróság általi értelmezésének következménye, vagyis az e törvény hatálybalépését megelőzően az egymást követő, határozott időre szóló szerződések visszaélésszerű alkalmazása által okozott károk mindennemű megtérítésének tilalma olyan intézkedést jelent-e, amely alkalmas az ilyen visszaélésszerű alkalmazás szankcionálására.

43. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint amikor az uniós jog nem ír elő különös szankciókat arra az esetre, ha – mint a jelen esetben is – mégis visszaélést észlelnek, a nemzeti hatóságok feladata olyan intézkedéseket elfogadni, amelyeknek nemcsak arányosnak, hanem egyúttal kellően hatékonynak és visszatartónak is kell lenniük ahhoz, hogy biztosítsák a keretmegállapodás alapján hozott szabályok teljes érvényesülését. [42] Ezenkívül, amint arra a Bíróság számos alkalommal rámutatott, ha egymást követő, határozott idejű munkaszerződések vagy munkaviszonyok visszaélésszerű alkalmazására került sor, alkalmazhatónak kell lennie valamely, a munkavállalók számára tényleges és egyenértékű védelmet biztosító intézkedésnek, amely megfelelően szankcionálja ezt a visszaélést, és megszünteti az uniós jog megsértéséből származó következményeket. [43]

39 A 297/1994. sz. törvényerejű rendelet 485. cikke a következőképpen rendelkezik: „A középfokú és művészeti iskolákban alkalmazott tanárok esetén az említett állami és azzal egyenértékű iskolákban – ideértve a külföldön működő iskolákat is – nem kinevezett tanárként teljesített szolgálati idő első négy évét teljes egészében, valamint a négy évet esetlegesen meghaladó szolgálati idő kétharmadát jogi és gazdasági szempontból, a fennmaradó egyharmadot pedig gazdasági szempontból állandó kinevezett állományban töltött szolgálati időként kell elismerni. Az említett elismerésből eredő gazdasági jogokat meg kell őrizni és figyelembe kell venni az elismerés időpontjában meghatározott fizetési fokozatot követő valamennyi további fizetési fokozatban.”

40 2018. szeptember 20-i ítélet (C-466/17, EU:C:2018:758).

41 2018. szeptember 20-i Motter ítélet (C-466/17, EU:C:2018:758, 54. pont).

42 2006. július 4-i Adeneler és társai ítélet (C-212/04, EU:C:2006:443, 94. pont); 2009. április 23-i Angelidaki és társai ítélet (C-378/07–C-380/07, EU:C:2009:250, 158. pont); 2014. július 3-i Fiamingo és társai ítélet (C-362/13, C-363/13 és C-407/13, EU:C:2014:2044, 62. pont); 2014. november 26-i Mascolo és társai ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 77. pont).

43 2009. április 23-i Angelidaki és társai ítélet (C-378/07–C-380/07, EU:C:2009:250, 160. pont); 2014. november 26-i Mascolo és társai ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 79. pont); 2018. március 7-i Santoro ítélet (C-494/16, EU:C:2018:166, 31. pont).

44. Ebből az ítélkezési gyakorlatból az következik, hogy a tagállamok kötelesek gondoskodni az 1999/70 irányelv és a keretmegállapodás által előírt eredményről és így annak hatékony érvényesüléséről. Mindenesetre a tényleges érvényesülés elvét és – amennyiben megfelelően összehasonlítható belső jogi helyzet fellelhető – az egyenértékűség elvét biztosítani szükséges. [44]

45. Az alapeljárásban szereplő szabályozásnak a Corte costituzionale (alkotmánybíróság) és a Corte suprema di cassazione (semmítőszék) által adott értelmezésére figyelemmel a kérdést előterjesztő bíróság kétségeit fejezi ki a tényleges érvényesülés elvének tiszteletben tartását illetően.

46. Vitathatatlan, amint arra a Bíróság már több alkalommal rámutatott, hogy a keretmegállapodás nem írja elő a tagállamok számára általános kötelezettségként a határozott időre szóló munkaszerződések határozatlan időre szóló szerződéssé való átalakítását. Ugyanis a keretmegállapodás 5. szakaszának 2. pontja főszabály szerint a tagállamokra bízza azon feltételek meghatározását, amelyek alapján a határozott időre szóló munkaszerződéseket vagy munkaviszonyokat határozatlan időre kötöttnek kell tekinteni. A fentiekből az következik, hogy a keretmegállapodás nem írja elő azokat a feltételeket, amelyek mellett határozatlan időre szóló szerződéseket lehet alkalmazni. [45]

47. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy az olasz jogalkotó úgy döntött, hogy a 107/2015. sz. törvényben a keretmegállapodás végrehajtását szolgáló intézkedésként többek között a tanárok határozatlan időre történő alkalmazására irányuló rendkívüli tervet, valamint a 36 hónapot meghaladó összesített időtartamú, egymást követő, határozott időre szóló szerződések alkalmazásából származó károk megtérítését írja elő. [46] Márpedig e törvény Corte costituzionale (alkotmánybíróság) és Corte suprema di cassazione (semmítőszék) általi értelmezésének következménye e törvény hatályának kiterjesztése az olyan tanárokra, mint az alapeljárás felperese, kizárólag azért, hogy kizárják őket az ezen intézkedések által jelentett előnyökből. Közelebbről, a 107/2015. sz. törvényt megelőző szabályozás alapján az egymást követő, határozott időre szóló munkaszerződések határozatlan időre szóló szerződésekké alakítását illetően a törvény bíróság általi értelmezése abszolút jelleggel tiltja a határozott időre szóló szerződések visszaélésszerű alkalmazása által a hatálybalépése előtti tizennégy év során okozott károk mindennemű megtérítését.

48. Ebben az összefüggésben merül fel az a kérdés, hogy e bíróság általi értelmezés megfoszthat-e visszaható hatályától egy, a nemzeti jogalkotó által az 1999/70 irányelvnek és a keretmegállapodásnak való megfelelés érdekében előírt intézkedést, amely az egymást követő, határozott időre szóló szerződések visszaélésszerű alkalmazásának szankcionálására irányul. Ennélfogva felmerül egy másik kérdés: az ilyen szankciós intézkedés, amelynek alkalmazását a bíróság általi értelmezés megtiltja, kellően hatékony és visszatartó erejű intézkedésnek minősül-e?

49. Úgy gondolom, hogy nem.

50. Először, az állandó ítélkezési gyakorlattal összhangban, a tagállamok irányelvből eredő kötelezettsége az abban előírt eredmény elérésére az EUSZ 4. cikk szerinti azon feladatuk fényében, hogy megtegyék a megfelelő általános és különös intézkedéseket e kötelezettség teljesítésének biztosítása érdekében, ezen államok minden hatóságára vonatkozik, beleértve hatáskörük keretén belül az igazságszolgáltatás szerveit is. [47]

44 Lásd e tekintetben: Santoro ügyre vonatkozó indítványom (C-494/16, EU:C:2017:822, 50–52. pont). Lásd még ebben az értelemben: 2014. november 26-i Mascolo és társai ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 78. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

45 2012. március 8-i Huet ítélet (C-251/11, EU:C:2012:133, 38–40. pont); 2014. július 3-i Fiamingo és társai ítélet (C-362/13, C-363/13 és C-407/13, EU:C:2014:2044, 65. pont); 2014. november 26-i Mascolo és társai ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 80. pont).

46 Lásd a 107/2015. sz. törvény 1. cikkének (95) bekezdését, valamint 132. cikkét.

47 2009. április 23-i Angelidaki és társai ítélet (C-378/07–C-380/07, EU:C:2009:250, 106. pont); 2016. szeptember 14-i Martínez Andrés és Castrejana López ítélet (C-184/15 és C-197/15, EU:C:2016:680, 50. pont); 2018. október 25-i Sciotto ítélet (C-331/17, EU:C:2018:859, 67. pont).

51. Másodszor, noha egyetértek azzal, hogy úgy kell tekinteni, hogy főszabály szerint a 107/2015. sz. törvény rögzíti a közszféra tanárai egymást követő, határozott időre szóló szerződései visszaélésszerű alkalmazásának megelőzésére és szankcionálására irányuló intézkedéseket,[48] nem vitatott, hogy e törvény az említett intézkedéseket *kizárólag a jövőre nézve* vezeti be, valamint hogy e törvény bíróság általi értelmezésének következménye a hatálybalépését megelőzően, vagyis az azt megelőző tizennégy év során történt visszaélések által okozott károk mindennemű megtérítésének tilalma.[49]

52. Harmadszor emlékeztetni kell arra, amint az az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból is kitűnik, hogy az alapeljárás felperese egymást követő, határozott időre szóló munkaszerződéseinek határozatlan időre szóló szerződéssé alakítása kizárólag a 107/2015. sz. törvényt megelőző szabályozás alapján az állandó alkalmassági listán való előrelépésének eredménye.[50]

53. E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a Mascolo és társai ítéletben[51] a Bíróság az uniós joggal összeegyeztethetetlennek nyilvánította a 107/2015. sz. törvényt megelőző nemzeti szabályozást, mivel az kizárt minden, az oktatási ágazatban az egymást követő, határozott idejű munkaszerződések visszaélésszerű alkalmazásából eredő kár megtérítéshez való jogot. A Bíróság szerint ugyanis, mivel az ebben az ügyben szóban forgó nemzeti szabályozás nem engedte az egymást követő, határozott időre szóló munkaszerződések határozatlan időre szóló munkaszerződéssé vagy munkaviszonnyá való átalakítását sem, az állami fenntartású iskolában a 124/1999. sz. törvény 4. cikke szerint helyettesítést ellátó munkavállaló egyetlen lehetősége arra, hogy az egymást követő, határozott időre szóló munkaszerződéseit határozatlan időre szóló munkaszerződéssé vagy munkaviszonnyá alakíttassa át, az alkalmassági listán történő előmenetele általi kinevezése volt.[52] Mindazonáltal a Bíróság úgy ítélte meg, hogy „tekintve, hogy az ilyen lehetőség véletlenszerű, az nem tekinthető a keretmegállapodás alapján hozott normák teljes érvényesülését biztosító, megfelelően hatékony és visszatartó jellegű szankciónak”. A Bíróság továbbá úgy ítélte meg, hogy a 107/2015. sz. törvényt megelőzően alkalmazandó rendszerben az oktatók kinevezésének határideje „legalább annyira változó, mint amennyire bizonytalan” volt.[53]

54. Számomra nyilvánvalóan tűnik, hogy F. Rossato hasonló helyzetben van, mint a Mascolo és társai ítélet[54] alapjául szolgáló ügyek felperesei. F. Rossato kinevezésére ugyanis nem a 107/2015. sz. törvény által előírt rendkívüli mukaerő-felvételen keresztül került sor, hanem a 107/2015. sz. törvényt megelőző szabályozás, vagyis az 508/1999. sz. törvény 124/1999. sz. törvény 4. cikkének (1) bekezdéséhez hasonló 2. cikkének (6) bekezdése alapján az állandó alkalmassági listán való előrelépésének eredményeként.[55] Ebből nemcsak az következik, hogy az alapeljárás felperesének kinevezése a Mascolo és társai ítélet alapjául szolgáló ügyekhez hasonlóan véletlenszerű és előreláthatatlan körülményektől függött,[56] hanem az is, hogy a 107/2015. sz. törvény Corte costituzionale (alkotmánybíróság) és Corte suprema

48 Ezzel együtt be kell vallanom, hogy némi nehézséget jelent számomra, hogy úgy tekintsem, hogy egy „rendkívüli” felvételi terv teljes mértékben megszüntetheti a 107/2015. sz. törvényt megelőző jogszabályok alapján kinevezett tanárok esetében a határozatlan időre szóló munkaviszony határozatlan időre szóló munkaviszonnyá alakításának a jelen indítvány 52. és 53. pontjában kifejtett értelemben vett „véletlenszerű”, illetve „előreláthatatlan” jellegét. Ugyanakkor mivel az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés nem e törvény rendelkezéseinek tartalmára, hanem a Corte costituzionale (alkotmánybíróság) és a Corte suprema di cassazione (semmítőszék) értelmezésének következményeire vonatkozik, ezért e kérdést illetően nem nyilatkozom.

49 Emlékezetetek arra, hogy a kérdéseket előterjesztő bíróság feladata eldönteni, hogy a belső jog releváns rendelkezései alkalmazásának és hatékony végrehajtásának feltételei alapján e rendelkezések milyen mértékben tekinthetők megfelelő intézkedésnek az egymást követő, határozott idejű munkaszerződések vagy munkaviszonyok visszaélésszerű alkalmazásának megakadályozásához vagy adott esetben szankcionálásához. Mindazonáltal a Bíróság az előzetes döntéshozatal iránti kérelem elbírálása során szükség esetén pontosításokat adhat, amelyek célja, hogy iránymutatást adjanak a nemzeti bíróságnak az értékelés során. Lásd különösen: 2014. november 26-i Mascolo és társai ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 82. és 83. pont)

50 Többek között a 124/1999. sz. törvény 4. cikke. Lásd a jelen indítvány 25. pontját, valamint a 19. és 20. lábjegyzetet.

51 2014. november 26-i ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401).

52 2014. november 26-i Mascolo és társai ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 114–116. pont).

53 2014. november 26-i Mascolo és társai ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 105–107., 116. és 117. pont).

54 2014. november 26-i ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 105–115. pont).

55 Lásd e tekintetben a jelen indítvány 25. pontját.

56 Lásd ebben az értelemben: 2014. november 26-i Mascolo és társai ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 107. pont).

di cassazione (semmítőszék) általi értelmezése kizárt „minden lehetőséget arra, hogy ezen oktatók […] kártérítést [kapjanak a határozott időre szóló szerződéses visszaélésszerű alkalmazása] miatt esetlegesen keletkező károkért”.[57] Márpedig e helyzetben az egymást követő határozott időre szóló szerződések visszaélésszerű alkalmazása által okozott kár megtérítése nyújtja az egyetlen szankciós lehetőséget a keretmegállapodás alapján meghozott szabályok teljes hatékonyságának biztosítása érdekében.

55. A jelen ügyben egy dolog egyértelmű: az alapeljárás felperese munkaviszonyának átalakítása nem a szóban forgó szabályozás által előírt szankciós intézkedésből következik. Nem szabad tehát összekeverni a tanárok határozott időre szóló szerződésének vagy munkaviszonyának a 107/2015. sz. törvény hatálybalépését megelőzően alkalmazandó szabályozás alapján az állandó alkalmassági listán való előrelépésük eredményeként bekövetkező átalakítását azzal az átalakítással, amelyre a rendkívüli munkaerő-felvétel mint az olasz jogalkotó által az 1999/70 irányelvnek és a keretmegállapodásnak való megfelelés érdekében elfogadott szankciós intézkedés eredményeként került sor.

56. E tekintetben emlékeztetek arra, hogy a Bíróság szerint noha a tagállamnak a keretmegállapodás 5. szakasza 1. pontjának végrehajtása során kétségtelenül jogában áll, hogy figyelembe vegye az olyan sajátos ágazat, mint az oktatás igényeit, e jog nem értelmezhető úgy, mint amely lehetővé tenné számára, hogy ne kelljen tiszteletben tartania azon kötelezettséget, hogy az egymást követő, határozott időre szóló munkaszerződések visszaélésszerű alkalmazását megfelelően szankcionáló intézkedést hozzon.[58] Ily módon az, hogy F. Rossato határozott idejű munkaviszonya tizenegy év és két hónap után határozatlan idejű munkaviszonnyá alakult a 107/2015. sz. törvény megelőző szabályozás alapján, nem mentesíti a tagállamot az ezen időszak során fennálló jogsértés szankcionálására irányuló kötelezettsége alól. A munkaviszony ilyen átalakítása ugyanis, amely a bíróság általi értelmezés miatt kizárja az egymást követő, határozott időre szóló munkaszerződések visszaélésszerű alkalmazása által okozott károk megtérítésének mindennemű lehetőségét, nem kellően hatékony és visszatartó erejű a keretmegállapodás alapján elfogadott szabályok teljes érvényesülésének biztosításához.

57. Negyedszer hangsúlyozni kell, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint, ha egy tagállam kártérítés útján szankcionálja az uniós jog megsértését, e kártérítésnek hatékonynak és kellően visszatartó erejűnek kell lennie ahhoz, hogy az elszenvedett kárt megfelelően és teljes mértékben orvosolja.[59]

58. Úgy vélem, ahogy arra a Bizottság is helyesen hivatkozik, hogy a feltételek a jelen ügyben nem teljesülnek. Semmilyen, a 107/2015. sz. törvény elfogadását megelőzően kötött, határozott időre szóló szerződések visszaélésszerű alkalmazásának szankcionálását célzó intézkedés elfogadására nem került sor ugyanis, valamint nem vették figyelembe a megkötött szerződések számát, illetve a visszaélésszerű alkalmazás időtartamát. A 107/2015. sz. törvény bíróság általi értelmezésének elégtelensége a múltbeli visszaélések szankcionálása terén még egyértelműbb, ha figyelembe vesszük, hogy e törvény 1. cikkének (132) bekezdése egy alap létrehozását írja elő az esetleges kártérítések jövőbeli kifizetésére abban az esetben, ha a határozott időre szóló szerződés tartama meghaladja a 36 hónapot. Ezzel szemben semmilyen kártérítés nem jár az olyan személy számára, mint az alapeljárás felperese, aki több mint tizenegy egymást követő éven át dolgozott olyan határozott időre szóló szerződések visszaélésszerű megújítása alapján, amelyeket olyan állandó és tartós igények kielégítése érdekében kötöttek, amelyek a keretmegállapodás 5. szakaszának (1) bekezdése értelmében önmagukban nem igazolják az ilyen típusú szerződések alkalmazását.[60]

57 Lásd ebben az értelemben: 2014. november 26-i Mascolo és társai ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 120. pont).

58 2014. november 26-i Mascolo és társai ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 70., 95. és 118. pont).

59 Lásd: 1984. április 10-i von Colson és Kamann ítélet (14/83, EU:C:1984:153, 28. pont); 1993. augusztus 2-i Marshall ítélet (C-271/91, EU:C:1993:335, 26. pont); 2015. december 17-i Arjona Camacho ítélet (C-407/14, EU:C:2015:831, 33. pont).

60 Lásd ebben az értelemben: 2014. november 26-i Mascolo és társai ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 100. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

59. Ennélfogva a fentiek alapján úgy tűnik, hogy az olyan nemzeti szabályozás bíróság általi értelmezése, mint amilyen az alapeljárásban szerepel, a kérdést előterjesztő bíróság által végzendő vizsgálatokra is figyelemmel, nem felel meg a Mascolo és társai ítéletből[61] következő követelményeknek.

60. Végül egy utolsó, álláspontom szerint jelentős körülmény áll fenn a keretmegállapodás 5. szakasza 1. pontjának értelmezését illetően. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy a Corte costituzionale (alkotmánybíróság) és a Corte suprema di cassazione (semmítőszék) kiemelte, hogy a munkavállaló csak akkor követelhet kártérítést és bizonyíthatja a kárt, ha sajátos és az egymást követő határozott időre szóló szerződések visszaélésszerű alkalmazásával közvetlenül összefüggőtől eltérő kárról van szó.

61. E tekintetben pontosítanom kell, hogy a keretmegállapodásban és a Bíróság ítélkezési gyakorlatában hivatkozott, kártérítésre jogosító kár a munkavállaló szakmai előmenetele jelentős részében az egymást követő határozott időre szóló szerződések visszaélésszerű alkalmazásához kapcsolódó sajátos kárra vonatkozik, kizárva őt a munkahely stabilitásának előnyeiből, amely, amint az a keretmegállapodás preambulumának második bekezdéséből, valamint az említett keretmegállapodás általános szempontjainak 6–8. pontjából is kitűnik, fontos részét képezi a munkavállalók védelmének.[62] E kártérítés a keretmegállapodás megsértésének sajátos szankciós intézkedése. Ily módon az, hogy ugyanezen munkavállaló a nemzeti jog szerint más típusú, a fő kárhoz kapcsolódó vagy ahhoz képest másodlagos, az uniós joghoz ugyanakkor közvetlenül nem kapcsolódó károk (mint az egészségkárosodás vagy a nem vagyoni kár) megtérítését is kérheti, nincs kihatással végkövetkeztetésemre, vagyis az olyan, a 107/2015. sz. törvényt megelőző jogszabály alapján kinevezett tanárokra, mint az alapeljárás felperese, nem alkalmazandó szankciós intézkedés kellően hatékony és visszatartó jellegének hiányára.

62. Az olasz jogalkotó által az uniós jognak való megfelelés érdekében előírt 107/2015. sz. törvény következményeként ugyanis javult azon tanárok helyzete, akiknek határozott idejű munkaviszonyát határozatlan idejű munkaviszonnyá alakították vagy fogják átalakítani a törvény hatálybalépését követően. Ezzel szemben e törvény bíróság általi értelmezése rontotta az olyan tanárok helyzetét, mint az alapeljárás felperese, akiknek esetében a Mascolo és társai ítélet szerinti követelményekkel ellentétben a határozott idejű munkaviszony határozatlan idejű munkaviszonnyá alakítására az említett törvény hatálybalépését megelőzően, az alkalmassági listák figyelembevételével került sor.[63] Ebből következően egy ilyen intézkedés nem alkalmas arra, hogy megfelelően szankcionálja az egymást követő, határozott időre szóló szerződések visszaélésszerű alkalmazását, és hogy megszüntesse az uniós jog megsértéséből származó következményeket,[64] amit a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia.

V. Végkövetkeztetés

63. A fenti megfontolások összességére figyelemmel azt javaslom, hogy a Bíróság a Corte d'appello di Trento (trentói fellebbviteli bíróság, Olaszország) részére a következő választ adja:

Az ESZSZ, az UNICE és a CEEP által a határozott ideig tartó munkaviszonyról kötött keretmegállapodásról szóló, 1999. június 28-i 1999/70/EK tanácsi irányelv mellékletében szereplő, a határozott ideig tartó munkaviszonyról szóló, 1999. március 18-án kötött keretmegállapodás

61 Lásd ebben az értelemben: 2014. november 26-i Mascolo és társai ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 77–79. pont). Lásd még a jelen indítvány 53. és 54. pontját.

62 Lásd ebben az értelemben: 2014. november 26-i Mascolo és társai ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 73. pont).

63 2014. november 26-i C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13 ítélet, EU:C:2014:2401.

64 2009. április 23-i Angelidaki és társai ítélet (C-378/07–C-380/07, EU:C:2009:250, 160. pont); 2014. november 26-i Mascolo és társai ítélet (C-22/13, C-61/13–C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 79. pont); 2018. március 7-i Santoro ítélet (C-494/16, EU:C:2018:166, 31. pont).

5. szakaszának 1. pontját úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az egymást követő, határozott időre szóló szerződések visszaélésszerű alkalmazásának megakadályozását célzó intézkedésekre vonatkozó olyan nemzeti jogi rendelkezések bíróság általi értelmezése, mint amilyenek az alapügyben szerepelnek, amely értelmezés szerint tilos az egymást követő, határozott időre szóló szerződések visszaélésszerű alkalmazása által az említett rendelkezések hatálybalépése előtti időszak során okozott károk mindennemű megtérítése, amit a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia.